

BAHRIN NADURIN LI AVVANZAW FL-ISTUDJI TAGHHOM FIL-QASAM MARITTIMU (IT-TMIEN PARTI)

IL-FAMILJA MIFSUD

Ġuzepp Mifsud waqaf isiefer fil-bidu tal-erbgħinijiet, iżda l-Gwerra li kienet għaddejja xorta ma waqfitux li jaħdem fuq il-baħar. Beda jesperjenza gwerra oħra fuq il-baħar, it-tieni waħda għalih. Ġuzepp Ta' Ġejgħa sab xogħol fuq il-vapur tal-istim Malti **S.S. Franco** li kien jaħdem bejn Malta u Għawdex. Din id-darba xogħlu ma kienx baħri, din id-darba Ġuzepp kien il-Padrun, il-Kaptan ta' dan il-vapur żgħir. Għalkemm ma stajt insib l-ebda informazzjoni, bilfors li Ġuzepp kellu xi tip ta' ċertifikat biex seta' jagħmel dan.

Bejn l-1939 u l-bidu tal-1943 sid il-**Franco** kien Mikieli Vella Ta' Karkanja min-Nadur. Il-vapur inbena fi Glasgow fl-1891 b'tunnellaġġ gross ta' 153 u kien twil ftit aktar minn mitt pied (31 metru).

Xorta waħda ma kienx faċli x-xogħol bejn Malta u Għawdex fiż-żmien tal-Gwerra. Il-Kaptan Antonio Gabriele, li kien magħruf bħala Kaptan Nonu, Malti, dik il-ħabta kien il-Kaptan tar-*Royal Lady*, li kien jaħdem ukoll bejn Malta u Għawdex. Huwa kemm-il darba rrapporta mini fil-baħar (bombi fil-baħar) u xi vjaġġi kellhom jiġu sospizi minħabba dan il-periklu¹.

Biex naraw is-sitwazzjoni li kienu qegħdin fiha dawn il-baħrin, se nħallikom taqraw intom stess silta mill-*front page* tat-*Times Of Malta* tal-20 ta' Marzu 1942. Semmiet anki lill-Padrun Ġuzepp (*Skipper* Ġuzè Mifsud).

"LUFTWAFFE" ATTACKS ON GOZO BOATS "Royal Lady" And "Franco" In Action Zone

THE s.s. "Franco" Skipper Ġuzè Mifsud, was approaching Valetta with a cargo of provisions from Gozo. A raid was on, when an aircraft was seen approaching the boat. It proved to be an enemy plane, which after circling round the boat, proceeded to machine-gun it. Skipper Mifsud gave the ship a straight course and ordered the crew beneath the hatches. The land defences soon opened fire to protect the "Franco" and the enemy warplane gave up the attack. The "Franco" reached Valetta safely, and after shipping another cargo of provisions for Gozo, left for the sister island on schedule time.
The "Franco" is manned by a crew of seven Gozitan seamen, and a Maltese engineer.

Jgħaddu ftit aktar minn ġimagħtejn u l-istess gazzetta tergħa' tiddekrivi xena oħra tal-**Franco**, din id-darba sitwazzjoni ħafna aktar qalila u ta' tensjoni. Naraw din is-silta mit-*Times of Malta* tas-6 t'April 1942.

Kuraġġ kbir mill-Padrun Ġuzepp u l-baħrin tiegħu li żgur ma setgħu jagħmlu xejn kontra kważi għaxar ajruplani tal-għadu! Mhux ta' b'xejn "*they ply their lawful trade with steadfast gallantry*"! L-attakki komplew – fl-4 ta' Mejju 1942 giet attakkata r-*Royal Lady* fil-port tal-Imġarr u nqatlu żewġ membri tal-ekwipaġġ. Jumejn wara l-istess

vapur reġa' gie attakkat u din id-darba mgħarraġ ix-Xatt stess. Fl-istess ħbit mill-ajru l-**Franco**, fejn kien Ġuzepp, intlaqat u ġarrab xi ħsarat iżda helisha u l-vapur kompla jaħdem. Fl-10 ta' Mejju, wara erbat ijiem, reġgħu saru attakki ħorox fuq il-**Franco**. Kawża t'hekk vjaġġi bejn Malta u Għawdex matul il-ġurnata ġew sospizi².

Fl-1943, għalkemm xorta konna għadna fil-Gwerra, il-qilla tagħha kienet bdiet tonqos. F'dik is-sena il-**Franco** għamel xi żewġ vjaġġi lejn Sqallija u għab miegħu provvisti ta' lumi u nbid³. F'dawn il-vjaġġi barra minn Malta Ġuzepp siefer bħala stromu, filwaqt li l-Kaptan kien Antonio Gabriele⁴. Ġuzepp baqa' abbord il-**Franco** sal-25 t'April 1945⁵.

S.S. FRANCO
The "Luftwaffe" attack on the S.S. "Franco" on the same day in which the "Anna Dacoutros" was sunk by the "Luftwaffe", was an exhibition of German ruthlessness witnessed in the case of the S.S. "Franco" by many from the coast.
The "Luftwaffe" was notorious for its brutality round the coast of Britain, with its attacks on little ships, and its action in the Mediterranean is not different. Little ships in England are unarmed, and little ships round Malta are unarmed. They ply their lawful trade with steadfast gallantry.
The rattle of machine-gun fire and the noise of swooping planes brought many people out of their shelters, wondering what this new sound was. Out at sea, the S.S. "Franco" was seen to be zigzagging with a swarm of Messerschmitts, from eight to ten, circling and diving upon her.
For half an hour this fight went on -- or can you call it a fight, for the little ship could not hit back -- but she dodged them all the same, and those who saw her doing it will never forget the sight. Finally her German tormentors gave it up, and flew away. But not before the gallant "Franco" had been raked with machine-gun bullets.
Thus it is that war in all its phases swirls round this one-time peaceful island. Such incidents as these galvanise our will to beat the Hun, to work and fight to our utmost and to thwart his designs upon us.

L-S.S. **Franco** marbut il-Marfa fil-Gwerra. Sors: *National War Museum – Heritage Museum*.

Wara l-Gwerra, apparti fuq vapuri tal-istim oħra Maltin, Ġuzepp kien jaħdem fuq il-barkentin tal-qluġħ Maria Dacoutros⁶, sidu Ġanni Dacoutros u li kienu jsibuh bħala Ġanni L-Grieg. Is-Sur Dacoutros kien iħaddem ħafna baħrin min-Nadur – fil-fatt l-isem ta' din l-iskuna għadu magħruf fin-Nadur sal-ġurnata tal-lum. L-istorja tgħid li dan Ġanni, li kien fil-fatt Grieg, gie mill-Greċja naqra ta' tfajjel ma' Salvu Vella mlaqqam 'Jikku' min-Nadur fuq l-iskuna tiegħu.

Meta kien żgħir Ġanni kien ikun ħafna n-Nadur ma' Salvu u milli jidher dan baqa' miġbud lejn ir-raħal tagħna.

Lejn l-aħħar tal-erbghinijiet Ġużep Ta' Ġejġa kien il-*Mate* tal-**Maria Dacoutros**⁶, jiġifieri Ġużep kien l-uffiċjal ta' wara l-Kaptan ta' din l-iskuna. Baħri miegħu kien jieħu lit-tifel tiegħu Ġanni⁷, ġuvnott ta' 23 sena.

Għalkemm illum m'għadux magħna, fiż-żmien Ġanni kien isemmi storja partikolari. Kien jgħid li wara li darba kienu għadhom ġejjin mill-Greċja, il-**Maria** daħlet Sirakuża, Sqallija. B'xi mod jew b'ieħor l-Isqallin irnexxielhom jagħtu l-loppju lill-ekwipaġġ kollu. Hadd minnhom ma nduna li ġew traduti. Raqdu raqda twila u qamu jumejn wara! Malli qamu jsibu li ma kien baqgħalhom xejn - serqulhom kulma kellhom. Il-ħallelin għamlu xogħolhom bil-kwiet sakemm kulhadd kien rieqed taħt l-effett tal-loppju. Haddma liema bħalha!⁸

Wara li għamel xi żmien bħala baħri mal-vapur **RFA Fort Duquesne** mill-aħħar tal-1948 sa nofs l-1951⁶, Ġużep reġa' lura fuq il-**Maria Dacoutros**, din id-darba bħala stromu. Fl-aħħar vjaġġ li għamel magħha dam abbord erba' xhur. U l-aħħar vjaġġ kien, għax hadd aktar ma siefer fuq il-**Maria**. Il-**Maria Dacoutros** għerqet!

Fis-16 t'April 1952 l-iskuna siefret minn Malta diretta għal Limassol f'Ċipru. Fis-27 tal-istess xahar fil-ħdax ta' filgħodu dehret l-art ta' Ċipru. Sfortunatament filgħaxija qrib nofsillejl il-magna żgħira li kellha ġratilha l-ħsara. Il-viżibiltà naqset u beda ġej iċ-ċpar. Riħ ma kienx hemm u l-kurrent beda jieħu l-iskuna fejn irid. Qabel mal-ekwipaġġ laħaq ipprepara l-ankri għal xi emerġenza li setgħet tinqala', il-**Maria** messet il-qiegħ mas-sikka. L-ilma beda dieħel, u l-ingenier ipprova jerga' jqabbaq il-magna imma kien kollu ta' xejn. F'kemm ilni ngħidlek l-iskuna bdiet tmil fuq ġenb u l-kaptan kellu jordna lil kulhadd fuq id-dgħajsa tas-salvataġġ (*lifeboat*). Kienu saru t-tlieta ta' filgħodu. Il-baħrin tilfu kulma kellhom, kollox niżel mal-bastiment inkluż passaporti u dokumenti oħra. Peress li l-art ta' Ċipru kienet tidher minn fejn kienu, l-baħrin qadfu 'l ġewwa lejn l-art u b'hekk kulhadd wasal qawwi u sħiħ. Fit-28 t'April tal-1952 għereq il-barkentin **Maria Dacoutros**, l-aħħar qoxra tal-qluġ Maltija ta' dan it-tip! Fil-15 ta' Mejju 1952 l-ekwipaġġ kollu rritorna lejn Malta⁹.

Minn dawn il-ftit kelmiet li ktibt naraw li Ġużep esperjenza l-għarqa għal darbtejn – l-għarqa tal-**Egyptian Prince** fl-1917 u li semmejt issa l-**Maria Dacoutros** fl-1952. Għalkemm kelli l-informazzjoni dwar l-għarqa ta' dawn iż-żewġ bastimenti, it-tifla tiegħu Rose Mifsud kienet tgħid li missierha Ġużep għadda mill-għarqa tliet darbiet!

Sfortunatament jien ma rnexxilix insib l-isem tat-tielet vapur. Imma jista' jagħti l-każ li Rose kienet qiegħda tirreferi għall-burraxka li għadda minnha missierha abbord il-**Franco** fl-1942.

Sa tliet xhur wara, f'Awwiwu 1952, inqalgħet biċċa xogħol kemxejn interessanti. Kif semmejt fil-ħarġa li għaddiet, Ġużep Ta' Ġejġa, flimkien ma' baħrin oħra min-Nadur, imbarka fuq bark tal-qluġ Inġliż bl-iskop li jingibed film tal-attur Errol Flynn, il-film *The Master of Ballantrae*. Ġużep, ta' 58 sena, wera li kien bniedem ta' xogħlu u ta' esperjenza. Hekk tawh il-pożizzjoni ta' *First Mate* tal-bark **Lady Wanewar**⁶ li kien irregistrat Londra. Sid il-bark kien il-**Warner Bros**. stess. Il-bastiment imdaqas ha ekwipaġġ ta' tmintax-il ruħ¹⁰.

Imbarka minn Napli fit-2 t'Awwiwu 1952 u bih niżlu Palermo fejn bdew jingibdu xi xeni tal-film. Għal xahrejn shaħ Ġużep u sħabu hadmu u hadu ħsieb li jarmaw il-bastiment għax-xogħol u anke servew ta' *extras* bħala pirati f'diversi xeni. Fil-hin liberu ma naqasx li ma joħorguħ jixorbu xi haġa mal-attur tant famuż għal dak iż-żmien Errol Flynn!¹¹

Wara dan il-kuntratt, Ġużep għamel madwar tliet snin bħala stromu abbord il-vapur Malti **S.S. Britannia** li bih għamlu diversi vjaġġi lejn il-Baħar l-Aħmar. L-aħħar darba li siefer fuq il-baħar Ġużep kien bejn Ġunju u Settembru tal-1961, ta' 67 sena, mal-vapur Malti **M.V. Star of Malta**⁶.

Fil-ħamsinijiet kienu qed jinbnew Sqallija xi dgħajjes tal-pass (dgħajjes tal-latini). Id-dgħajjes li kien hawn

Ġużep Mifsud fl-1953. Ritratt mill-Ktieb tal-Baħar tiegħu. Hajr lil Joe Farrugia.

jaħdmu bejn Malta u Għawdex kienu qed jeqdiemu u kien hawn il-bżonn ta' dgħajjes ġodda. Id-dgħajsa magħrufa 'Ta' Ġilardu' kienet waħda minnhom. Din kienu jsibuha hekk peress li sidha kien jismu Ġilardu Debono u kien joqgħod Sant' Antnin, fejn aħna nsibuh 'Tal-Patri'. Id-dgħajsa kien jisimha **Stella Maris** u kellha n-numru 42. Għalkemm m'għandix dettalji tagħha aktarx li d-dgħajsa kienet twila madwar sittin pied. Sakemm kellu d-dgħajsa tinbena Gela fi Sqallija, Ġilardu kien ikun hemm jara x-xogħol tal-bini. Iżda dan ried miegħu xi hadd tal-esperjenza f'dan il-qasam fejn jista' jiġi kkonsultat. Huwa ha miegħu lil Ġużep Ta' Ġejġa sabiex jara li x-xogħol fuq id-dgħajsa kien qed isir sewwa u kif suppost. Ġużep dam Sqallija mad-dgħajsa ta' Ġilardu madwar sitt xhur, sakemm din tlestiet kollha⁷¹. Wara ż-żmien Ġilardu Debono biegh id-dgħajsa tiegħu lil xi sajjieda minn Marsaxlokk fejn baqgħet tintuza' għas-sajd. Wara li għamlet żmien twil taħdem minn Marsaxlokk reġgħet inbiegħet u għadha taħdem fil-Port il-Kbir u l-Port ta' Marsamxett sal-ġurnata tal-lum (2018) fejn iġġorr it-

turisti għal *harbour cruises* taht l-isem ta' "Stella Maris VIII"¹².

Ġużepp Mifsud, wara li ra kważi sittin sena xogħol u grajjiet fuq il-baħar, ħalliena fil-5 ta' Ġunju 1965, fl-età ta' 71 sena.

Fiz-żewġ artikli tal-familja Mifsud Ta' Ġejġa ġbarna ħames generazzjonijiet ta' baħrin f'perjodu ta' madwar mija u ħamsin sena. Dan apparti d-diversi membri l-oħra ta' din il-familja li wkoll kienu jaħdmu fuq il-baħar u li jien ma rnexxlix insemmi. Xhieda oħra tar-rabta tan-Nadur mal-baħar.

Nirringrazzja lil Joe Farrugia neputi ta' Ġużepp Mifsud u lil kull min għinni sabiex sawwart dan l-artiklu. Ħajr ukoll lil Pawlu Attard (taċ-Ċimċem) u martu, bint Ġilardu Debono, u lil Paul C. Debono (Naxxar) iben Ġilardu Debono għal informazzjoni dwar id-dgħajsa numru 42 'Stella Maris'.

(Endnotes)

1. Michael Cassar, *The Gozo – Malta Connection* paġna 101
2. Michael Cassar, *The Gozo – Malta Connection* paġna 102

3. *Times of Malta, Friday, October 15, 1943*
4. NAM (*National Archives of Malta*), CUS L551
5. Karta li turi s-servizz abbord l-S.S. Franco, ħajr lil Joe Farrugia
6. Ktieb tal-Baħar (*Discharge Book*) ta' Ġużepp Mifsud, ħajr lil Joe Farrugia
7. Informazzjoni ħajr lil Joe Farrugia
8. Rakkont mgħoddi lili minn Joe Farrugia u Pietru Farrugia (tat-Tabibu)
9. *Times of Malta, Thursday, June 12, 1952 – Master's Report*
10. MHA (*Maritime History Archives*), *University of Newfoundland, Canada, Crew Lists and Agreements S.S. Lady Wanewar ON184677*
11. Informazzjoni ħajr lit-Tabib Salvino Galea
12. Informazzjoni dwar is-'Stella Maris' numru 42 ħajr lil Pawlu Attard (taċ-Ċimċem) u martu, bint Ġilardu Debono. U lil Paul C. Debono (Naxxar) iben Ġilardu Debono.

Konsultazzjonijiet oħra: *Mercantile Navy List 1940*

Ta' Pulitu

We stock a wide range of top quality chocolates, biscuits and cakes. Our speciality is English, Welsh and local cakes. Why not personalize your celebration cake with a picture of your own choosing printed on rice paper.

Open Wednesday - Sunday from 8.30am - 11.30am

13th December Street, Nadur • Tel: **2156 5556 • 2755 9566 • 7955 9566**

HAIR ILLUSIONS

Unisex Hair cutting & colour

106A, Church Street,
Nadur, Gozo.

Tel: 2155 2180